

Výslech

Byla nastolena nová vláda a lidé jen potvrdili, jak moc už otupěli. Stádo hluchých se valilo k volebním urnám. Proč lidé uvěřili slibům, které se nemohly a ani neměly vyplnit? Opěrné pilíře systému padaly k zemi, pomalu a bezhlučně. Nikdo nic neviděl, jelikož nic nemělo být viditelné. Přesto zde zůstalo několik otevřených očí.

Škola, kterou jsme navštěvovali, se zdála naprosto obyčejnou, až na to, že v ní panovala jakási euforie z každodenních dnů. Přišli jste dovnitř a první, co jste učinili, byl hluboký nádech, přivítání nového rána. Málodky jste potkali člověka se špatnou náladou. Někteří si to vysvětlovali dobrým kolektivem, ti, kteří se zabývali feng-šuej, umístěním budovy, spiritualisté zase apelovali na energetické pole místa. A přitom jsme byli jen skupinou různorodých lidí, s různými vlastnostmi, dovednostmi a zálibami, kteří i přesto toho někdy měli dost, byli unavení a přáli si jít zpátky do svých domovů.

Odlehčení mělo přijít v březnu, na Den učitelů. Abychom profesorům ulehčili námahu, vzali jsme si ten den na starost mladší žáky. Ale jinde se to moc nepěstovalo, byl to jen takový hezký zvyk, který započínal předáváním žezel novým adeptům, a učitelé pak jen s pobavením sledovali, jak se nám vede či nevede. Po týdnu si nikdo na událost ani nevzpomněl, a proto je nepochopitelné, že si ji někdo později vzal jako bezduchou záminku. Stačilo slovo ředitele, který nás prosil, abychom se radši nikde ani slůvkem nezmiňovali...

Čtvrtek ráno. Mimochodem čtvrtky jsem nikdy neměla ráda. Většinou se jim přidělovalo dlouhé vyučování, abychom si my, studenti, mohli dát ve středu a v pátek trochu do pohody. Ale stejně, po devíti hodinách sezení ať už ve třídě, či na obědě člověka přeci jen bolely pánky a v hlavě zrála myšlenka na víkend, který byl díky pátku ještě relativně daleko.

Jezdila jsem do školy a zpátky autobusem, takže jsem byla přesezená ještě víc. Musela jsem vstávat brzy ráno. Mělo to ale svou výhodu, lidí nebylo tolik a já mohla na sedačce ještě nějakou dobu dřímat. Ten den se mi ale překvapivě vůbec nechtělo spát. Do autobusu jsem dorazila zmoklá jako slepice a byla mi hrozná zima. Venku totiž padaly provazy vody.

Čekání na zastávce bylo o to horší, že ono vozítko stále nechtělo přitrajdat. Děšť se stupňoval a má nálada klesala. Ale ani autobus mi nakonec nepomohl, čím déle jsme jeli, tím to bylo horší a horší a já netušila, jak se zahřát. I když má cesta nebyla tak dlouhá, minuty jako by měly statut nekonečna. A když už jsme projížděli městem, myslela jsem, že mám vidiny. Přinejmenším. Na chodnících, při okrajích silnice, pod střechami i mimo ně, všude jsem viděla své vyděšené spolužáky. Vypadali zmateně a vzrušeně gestikulovali.

Na zastávce vyskakují z autobusu. Všimnu si známých z jiného ročníku. Od nich se dozvídám první informace o nějaké kontrole, kterou provádějí u nás na škole. Jen letmo si vzpomínám na rozhovor s nemocniční sestrou, která vyprávěla, jak je neustále přepadávaná s naprosto zbytečnými kontrolami, i přesto, že jsou soukromé oddělení. „Připadám si jak za minulého režimu,“ říkala tehdy a pochybovačně kroutila hlavou. „Kdy to skončí?“

Ve skupince lidí vedle trafiky poznávám své tři spolužačky.

„Čekám na mámu, až mi přinese vysvědčení. Pak musíme na kontrolu k lékaři! Ty taky

Jo a pak musíš tam, kde jsi vychodila základku,“ drmolí jedna z nich tak, že jí skoro nerozumím.

„Cože?“

„Jak říkám, ale k řízení mají být ještě nějaké dva body a já nevím, co to bylo!“

„Děláš si legraci?“

„Ne, myslím to vážně.“

Byla jsem dost rozhozená. Pořád mi totiž absolutně nedocházelo, co se děje. Byla to nějaká fraška, komedie? Pak jsem viděla Adélu, jak brečí, a došlo mi, že je na tom hůř než já. Ona chodila na základní školu na druhé straně republiky. Ještě podivnější bylo, že se to týkalo jen naší školy. A tím pádem se naskýkala otázka, proč nechají chudáka holku trmáčet se takovou dálkou. Co jsem ale naprosto přestala vnímat, byla zima, která se mi rozlévala po celém těle.

K rodičům jsem to stihla. I když najít vysvědčení krátce po stěhování byl úkol hodný detektiva. Máminy reakce byly zajímavé. Napřed na mě dost dlouho koukala, jestli to není žert. Navíc se blížil Apríl, takže proč by si to nemohla myslet. Pak se začala smát. Až na moje beznadějně: „Tak dělej přeci něco!“ se vzpamatovala a to dost rychle. Jen jsme strávily asi deset minut vysvětlováním faktů. Nakonec mi vrazila do ruky ještě rodný list a pusou na tvář. Jen ta vysvědčení nebyla všechna.

Prohlídka u lékaře byla naprosto nekonečná. Čekárna nachlazených, kašlajících dětí. Nemohli jste na ně tudíž ani otevřít okno, i když v místnosti bylo naprosto nedýchatelně. Topení jelo na plné obrátky. Maminky stály kolem dveří, tak jsem se k nim přidala.

Po době neustálého přešlapávání si přišla sestra pro kartičky. Chvíli na mě koukala a pak se otočila na podpatku a spěšně odchvátala do ordinace, přičemž spoustu lidí vynechala. Maminky se po sobě několikrát podívaly, jestli to myslela vážně.

„Slečno, pojďte!“ zavelela sestra a omluvně koukla ostatní pacienty. „Bude to jen chvílička,“ konejšila je a zavřela za mnou dveře. Pan doktor se na mě od počítače usmíval.

„Počítám, že řízení. Nejste první.“

Jen jsem přikývla.

„Posaďte se.“

Začal z mé kartičky opisovat údaje do určeného formuláře a následně začal prohlížet můj zdravotní stav. Věděla jsem, že není zrovna ideální. Taky z výrazu jeho tváře se nedalo nic vyčíst. Chvíli se mračil, pak měl výraz neutrální, znovu se mračil, ale důležité je, že se nakonec usmíval.

„Můžete jít, jste zdravá jako řípa,“ mrkl na mě.

Opravdu, ve zprávě bylo celé pole potíží proškrtnuté.

Svoji základní školu už bych ani nepoznala. Ve dveřích jsem potkala moji bývalou učitelku jazyků. Sice byla od přírody trochu trhlá, ale neskutečně hodná.

„Dobrý den, jen jsem se chtěla zeptat, co je potřeba k řízení o...“ zarazila jsem se, protože mi došlo, že ani nevím, v čem ono záhadné řízení spočívá. Ale bylo vidět, že nejsem první, kdo se na to ptá.

„Lékařská prohlídka, rodný list, vysvědčení, vhodné oblečení...“ Zarazila se a změřila si mě od hlavy až k patě. Mohl na mě být dobrý pohled. Měla jsem na sobě naprosto promáčenou sukni a šla jsem bez deštníku, takže role vodníka by mi v tu chvíli docela sedla. Pršet nepřestávalo. Jako by nebe ventilovalo všechny naše pocity. Učitelka však moje vzezření přešla mlčením.

„Máš nějakou lahev?“ zašeptala.

„Prosím?“ koukám na ni a pořád mi nesepíná, na co naráží.

„Alkohol, děvenko! Láhev chlastu. Tím si u nich polepšíš! Skoro všichni na to mysleli!“

„Aha,“ breptám. „Nemám.“

„Tak pro ni rychle maž, než tě tady někdo zmerčí a honem. Ale ne že koupíš nějakou lacinou, čím dražší, tím lepší. Neboj se jít do řádu stovek, děvenko!“

Ani nevím proč, uposlechnu její rady, i když by mi to bylo jinak proti srsti. Běžím s větrem o závod do nejbližšího supermarketu. Ovšem, co vybrat. Navíc, jak kvalitní alkohol

tady budou mít. Nevyznám se. V regálech je toho málo. Vycházím ven jako spráskaný pes. Po chvíli však zvednu hlavu od nákupního koše a spatřím vinotéku, na kterou si nevzpomínám. Mám štěstí.

Nechávám si doporučit a pokladnímu vrazím něco málo přes tisícovku. S vínem v batohu chvátám zpět ke škole a lezu dovnitř. Základní škola byla vždy spletitá a přes množství žáků se v úzkých chodbách tvořily zácpy. Často člověk stihl dorazit na vyučování na poslední chvíli. Teď, jak se zdá, dostaly děti volno. Zajímalo by mě, jakou záminku si vymysleli proto, aby jim to volno zařídili a navíc, aby se o tom moc nemluvalo. Směr k řízení se studenty ukazovala oranžová cedule s nápisem do očí bijícím.

Na lavičkách před ředitelnu čekalo pět žáků. Některé jsem znala od vidění. V duchu jsem si spočítala, že ZŠ v tomhle městě od nás ze školy mohlo navštěvovat nejvíce 20 dětí. A určitě si to všichni odbudou co nejdříve. Místnost, kde jsme měli čekat, byla temná a studená. V koutě se klepala strachy maličká primánka. Byla zde bez rodičů. Možná to byla jedna z těch dalších podmínek, na kterou si spolužačka nemohla vzpomenout.

Hlavou se mi honilo tolik otázek. Ale to, že nebudeme poslední, mi bylo naprosto jasné. V té chvíli člověku došlo, že celý tento podivný systém je až dokonale propojený. Lavička, na které se stále třásla ta dívčina, by klidně mohla nahradit funkci lavice trestné. Alespoň ta holčička vypadala přinejmenším na to, že ukradla bráchovi zmrzlinu a teď ji čeká kárné řízení u tatínka s rákoskou.

Posadila jsem se k té dívce, ale bylo docela nepříjemné u ní sedět. Vibrace jejího těla jsem totiž samozřejmě vnímala i já, což mě ještě více znervózňovalo. Mrzelo mě, že jsem nenašla v batohu žádnou knihu ke čtení, ale stejně bych nebyla schopná ty řádky sledovat.

První šel klučina, kterého jsem neznala. Naštěstí tam nebyl moc dlouho, ovšem, z jeho výrazu, když odcházel, se nedalo rozpoznat naprosto nic. Pak šla ta maličká primánka, ale tu si tam nechali o poznání déle. Bylo slyšet zvýšené hlasy a dětský pláč. Rozumět ale nebylo nic. Až z toho mrazí. Do háje! Kdyby člověk alespoň věděl, na co se má připravit!

Děvče vychází usazené a běží k východu. Další na řadě jsou dva kluci, byli tam zase jen krátce. Pak nějaká holčina, vyšla celá bledá. Jako by měli spadeno na holky. Nebo jsou o to větší citlivky? Teď půjdu já.

Stalo se.

Místnost je malá, nepříjemně stísněná.

„Dobrý den!“ pozdravím a usmívám se, i když mám srdce v kalhotách. „Posaďte se!“ ušklíbne se muž, který mi není ani trochu sympatický. Vychrtlý, kostnatý a úlisný. Musím sedět přímo naproti němu. Co naplat.

Další muž sedí u notebooku. Vedle pana úlisného žena s blondatými vlasy v dokonale padnoucím kostýmku a s nehty tak dlouhými, až jsem měla při jejím ustavičném šermování s propiskou ve vzduchu pocit, že přijde alespoň o jedno oko. Přejíždí prsty po psacím náčiní sem a tam a prohlíží si mě zkoumavým pohledem. Vzala si ode mě rodný list a lékařskou zprávu. Dál tu sedí nějaký obtloustlý úředník, od kterého zatím nevím co čekat. Židle po jeho pravé straně je volná.

„Co to máte na sobě?“ kousavě pronese ta ženština a propiskou ukáže na mé oblečení. Co by? Ptám se sama sebe v duchu. Punčochy, šaty a pončo, kabát už mám dávno přehozený přes židli.

„To se vám líbí chodit takhle oblékaná? Považujete to za oblečení vhodné k pohovoru?“ zeptá se úlisňák, kterému blondýna krásně nahrála.

„Myslím, že to oblečení nikoho neurazí. Výhoda je, že mi nenastydnou ledviny.“

„Koukám, že se až moc zajímáte o své zdraví.“

„Neřekla bych, jen mi záleží na tom, abych jednou mohla mít děti.“

„No, nevím, jestli na tom něco zlepšíte, když jste promočená až na kost,“ podotkne ta blondýnka a ten jejich povedený sbor se rozesměje na celé kolo.

„Není to náhodou proto, že se chcete odlišovat, slečno?“ podotkne úlisňák.

„Ani ne, mám ráda zajímavé věci.“

„A nepovažujete to za marnivost takhle rozhazovat?“

„Ty šaty byly sice drahé, ale za to moje jediné. Nejsem jako ostatní holky, které každé dva týdny vyrážejí do nákupních center, aby si pořídili něco, co stojí hromadu peněz a vypadá to jako každé jiné oblečení. To je podle mě marnivé, ale je to jejich věc. Každému se líbí něco jiného.“

„Takže přeci jen se chcete odlišovat. Jde o vaši osobní ctižádost!“

„Ne, to jsem neřekla!“

„A co jste tím tedy chtěla, dejme tomu, vyjádřit?“ Měla jsem co dělat, abych udržela jazyk na uzdě.

„Že každý z nás je individuální,“ procedila jsem skrz zuby.

Dveře se otevřely a bouchly o stěnu. Všichni se lekli.

„Pane řediteli!“ vyjekla jsem.

„Dobré odpoledne! Dobré odpoledne!“ vyřázel ze sebe ředitel a kvapně pospíchal ke svému místu.

„Jdete pozdě!“ zpražila ho ta blond'atá dáma.

„Omlouvám se,“ řekl, ale moc upřímnosti v jeho hlase cítit nebylo. S hekotem dopadl na své místo. Vzpomněla jsem si na jeho výrok, že má rád demokraty. Teď jich kolem sebe chudák moc neměl, sedl si přímo do jámy lvové. Měl rád své studenty a snažil se jim vždy vyjádřit tu největší podporu. Bohužel, nemohl být u všech, což byl jistě záměr. Stihnout všechny své žáky roztroušené po republice byl nadlidský výkon.

„Tak slečno, abychom se vrátili k našim otázkám. Čtete?“

„Hodně a ráda.“

„Co konkrétně?“

„Beletrii, historické knihy, filosofické statě, naučnou literaturu...“

„Stačí! Co máte nejraději z beletrie?“

„Experimentální prózu.“

„Experimentální? To není moc kvalitní četba.“

„Prosím?“ zeptala jsem se.

„Poslyšte, vy nebydlíte s rodiči? Pokud vím, jste hlášena jinde.“

Snažil se stočit hovor jinam, myslím, že výraz ředitelův a můj byl naprosto totožný.

Oběma se nám to ani trochu nelíbilo.

„Ne.“

„Ale copak, nemáte je ráda?“

„Miluji je a vážím si jich.“

„Tak co ten útěk?“

„Nebyl to útěk!“

„Co by to bylo? Bydlíte s přítelem?“ hnal mě do slepé uličky.

„Ano, ale..“

„Ahá!“ Prohlásil vítězoslavně. „Takže s ním obcujete!“

„Cože s ním dělám?“

„Jestli spolu spíte, pokud jste nerozuměla otázce!“

„Až moc dobře, jen nechápu, proč se mě ptáte na takové věci.“

„Tak odpovíte?“

„Jsme spolu už několik let.“

„To nic nedokazuje.“

„Já vím.“

„Takže ano.“ Odpověděla ta ženština a udělala gesto s propisovačkou směrem k zapisovateli. Slizoun si přitom prohlížel doktorovu zprávu.

„Nemáte nějakou sexuální úchylku?“ ozval se.
 „Prosím!“ zeptala jsem se tentokrát už ostřeji.
 „Experimentální próza na něco takového naráží. Pokud vím, Virginie Woolfová byla lesba, nebo se mýlím?“
 „Měla muže i ženu.“
 „Dokonce!“
 „Ale to přece nemá co dělat s experimentální prózou jako takovou! Jde jen o osobní pocity jedné spisovatelky. Jedné z mnoha.“
 Odmlčel se. Začal se přehrabovat v papírech.
 „Zjistili jsme, že váš otec bojoval za demokracii. Matka totéž. Váš přítel je dyslektik. Stýkáte se s podivnými lidmi.“
 „Co tím chcete říct?“
 „Máte přítele dyslektika? To nic nedokazuje?“
 „Myslíte, že to má něco společného s inteligencí?“
 „Dost možná.“
 „Ani trošičku!“ vyjela jsem zostra.
 Zase se odmlčel.
 „Vysvědčení!“ zavelel.
 Vytáhla jsem z batohu složku a podala mu ji na stůl.
 Začal si je prohlížet.
 „Matika není vaše silná stránka,“ ozval se úředník, který až o této chvíli byl zticha.
 „Není, to máte pravdu.“
 „V čem tedy vynikáte?“ A sám pro sebe polohlasně dodal: „V ničem...“
 Postřehla jsem ředitelův pohled, který dával najevo značný nesouhlas.
 „Zajímám se o literaturu, filozofii, historii.“
 „Humanitní předměty...“ pronesl slizoun kamsi do prázdna.
 „Co jazyky?“ zeptala se blondýna.
 „Baví mne angličtina.“
 „Co němčina a ruština? Učíte se je.“
 „Trochu ovládám.“
 „Proč jen trochu?“
 „Nejsem jazykový genius!“
 „Zmírněte svůj tón!“ zavelel úředník.
 „Němčina a ruština. Němčina a ruština,“ pomalu a potichu odříkávala ta blond'atá hlava a já měla pocit, že je malé dítě, které trénuje abecedu. „Němčina, ruština, Hitler, Stalin.“ vypadlo z ní a teď už jsem se opravdu asi netvářila zrovna přívětivě. Vytáčelo mě, že znají tolik informací. Museli se důkladně připravit. Jak?
 „Poslyšte, proč vy se zajímáte zrovna o tyhle dva jazyky? Nevypadáte na typ, který by propagoval komunismus a fašismus.“
 „Ne spíš propaguji myšlenku, jak se mohlo stát, že se k nám něco takového dostalo. Jak je možné, že se nákaza Evropy šířila snad rychleji než mor. Proč se nikdo nepoučil z toho, že násilí plodí jen násilí. A naprosto zbytečné.“
 „Ehm, ehm. Vraťme se k angličtině,“ odkašlal si pan úlisný. „Byla jste na vyučování na Den učitelů?“
 „Ano.“
 „Co tomu říkáte?“
 „Líbí se mi iniciativa ze strany vedení, která dává výborným studentům možnost využít v praxi povolání pedagoga a pomůže mu v přípravě projevů, se kterými se bude setkávat na univerzitě.“ „Prosím, iniciativa? Utahujete si ze mě? Vám se něco takového líbí?“

„Ano.“

„Prosím, jestli mohu.“ vložil se do toho ředitel, ale byl umlčen.

„Vy nemůžete nic!“ hystericky se rozkřičel ten chlap.

„Slečno!“ obrátil se ke mně.

„Ano?“ zavrčela jsem.

„Líbí se vám anglický jazyk?“

„Ano.“

„Chcete žít v zahraničí? Chcete žít v Anglii, Walesu, Irsku, v USA?“ křičel.

„Spíš ne.“

„Umíte si takovou možnost představit?“

„Ano.“

Natáhl se pro razítko. Dohromady byly čtyři. Mně patřilo to s výrazně červenou barvou. Oficiálně na něm stálo: „Neprošel“. Až později jsem si uvědomila, že pravý překlad znamená nebezpečný. A přísedící muž, který doteď neřekl ani slovo, mi k tomu přidal ještě podpis.

„Můžete jít!“ zavelel slizoun.

Při odchodu jsem nahmátla v batohu láhev s vínem.

Bylo krvavě rudé.

Vladěna Ptáčková
Cena Bronislavy Müllerové
Zápas o svobodu slova
Výslech

